

Inarin kunta
Piiskuntie 2
99800 IVALO
inari@inari.fi

LAUSUNTO

04.10.2024

Dnro 313/2024

Lausuntopyyntö 28.8.2024

VIRTANIEMEN RANTA-ASEMAKAAVA

Inarin kunta valmistelee Virtaniemen ranta-asemakaavaa. Ranta-asemakaava-alue koskee Inarin kunnassa Paatsjoen varrella sijaitsevaa kiinteistöä Virtaniemi 148–408–117–1. Alue sijaitsee valtakunnan rajalla n. 50 kilometrin etäisyydellä Ivalon kylältä koilliseen. Kiinteistön alueen pinta-ala on 5,217 ha. Ranta-asemakaavan alueella sijaitsee Virtaniemen entinen rajavartioasema, joka on otettu matkailukäyttöön. Kaavan tavoitteena on mahdollistaa alueen kokonaisrakennusoikeudeksi 3000 k-m2. Kiinteistön omistajan tavoitteena on kaavoituksen kautta mahdollistaa Virtaniemen kiinteistön kehittäminen kannattavaan matkailuliiketoimintaan. Tavoitteena on luoda vetovoimainen matkailukohde, jonka valtteina on alueen kulttuuriympäristö, jokiluonto veneily- ja kalastusmahdollisuuksineen, erämaisuus, hiljaisuus, saamelaiskulttuuri, historia ja itärajan läheisyys. Kiinteistöä ympäröivät alueet ovat Metsähallituksen ja Rajavartiolaitoksen omistuksessa.

Suunnittelualue sijoittuu Ivalon paliskunnan alueelle, Ivalon ja Paatsjoen paliskuntien rajan läheisyyteen, erityisesti poronhoitoa varten tarkoitettulle alueelle ja saamelaisten kotiseutualueelle. Poronhoito on merkittävä elinkeino Inarin kunnassa. Se on tärkeä työllistäjä paitsi suoraan, myös lihan ja muiden tuotteiden jalostuksen sekä matkailupalveluiden kautta. Poronhoito ylläpitää alueen elinvoimaista, vahvaa saamelaiskulttuuria ja saamen kieltä. Poronhoito on myös merkittävä vetovoimatekijä kunnan vahvalle matkailulle. Inarin paliskunnissa harjoitetaan saamelaista poronhoitoa ja paliskuntien poronhoito perustuu porojen vapaaseen laiduntamiseen ja luonnonlaitumien ympärivuotiseen käyttöön.

Poronhoidon huomioon ottaminen kaavassa

Poronhoito on merkittävä ja pitkän historian omaava maankäyttömuoto. Poronhoito-oikeus ja siihen kiinteästi kuuluva vapaa laidunnusoikeus on ikiaikainen nautintaoikeus, joka on suoraan poronhoitolailalla turvattu erityinen oikeus (PHL 848/1990, 3 §). Poronhoito on siis ”rasittanut” maanomistusoikeutta alusta lähtien. Vapaa laidunnusoikeus on poronhoidon olemassaolon ja kannattavuuden edellytys. Poronhoitolaissa luetellaan rajoitukset vapaaseen laiduntamiseen. Saamelaisten kotiseutualueella porojen laiduntamista koskevat rajoitukset ja aitaamisvelvollisuus tiettyjen ehtojen täytyttyä koskevat ainoastaan viljelyksiä ja metsänuudistusalan taimikoita, eivät esimerkiksi asutusta, puutarhoja tai yritystoimintaa (PHL 31 §). Erityisesti poronhoitoa varten tarkoitettulla alueella valtion maata ei saa käyttää, sillä tavoin, että siitä aiheutuu huomattavaa haittaa poronhoidolle (PHL 2 §). Maan luovuttaminen tai vuokraaminen saa tapahtua vain sillä ehdolla, että maan omistajalla tai vuokramiehellä ei ole oikeutta saada korvausta porojen aiheuttamista vahingoista (PHL 2 §). Poronhoitolaissa (53 §) säädetään myös, että suunnitellessaan valtion maita koskevia, poronhoidon harjoittamiseen olennaisesti vaikuttavia toimenpiteitä, valtion viranomaisen on neuvoteltava asianomaisen paliskunnan edustajan kanssa. Neuvottelut on todettu hyväksi keinoksi yhteensovittaa poronhoitoa ja muita maankäytön muotoja kaavoituksessa, vaikka kyse ei olisikaan valtion maista.

Poronhoitolain ja muun lainsäädännön lisäksi poronhoitoa turvataan myös valtioneuvoston päätöksellä valtakunnallisista alueidenkäyttötavoitteista (VAT). VATeissa edellytetään, että alueiden käytön suunnittelussa huolehditaan saamelaiskulttuurin ja -elinkeinojen kannalta merkittävien alueiden säilymisestä.

Pohjois-Lapin maakuntakaava 2040 (Lapin liiton hallituksen pöytäkirja 26.08.2024, §102) antaa poronhoitoa turvaavia kaavamääräyksiä: ”Poronhoitoalueella on turvattava poronhoidon ja muiden luontaiselinkeinojen alueidenkäytölliset toiminta- ja kehittämisedellytykset. Poronhoitoon olennaisesti vaikuttavaa alueiden käyttöä suunniteltaessa on otettava huomioon poronhoidolle tärkeät alueet. Valtion maiden suunnittelun osalta on neuvoteltava asianomaisen paliskunnan edustajien kanssa ja saamelaisten kotiseutualueella Saamelaiskäräjien kanssa sekä koltta-alueella myös Kolttien kyläkokouksen kanssa.” Lisäksi annetaan VAT:n mukainen kaavamääräys saamelaiskulttuurille ja -elinkeinoille merkittävien alueiden säilyttämisestä. Kaavassa myös osoitettiin poronhoidolle erityisen tärkeinä kohteina laidunkierro- este- ja erotusaitoja. Niiden alueiden suunnittelussa on turvattava poronhoidolle merkittävien rakenteiden/alueiden säilyminen. Merkintään liittyvän määräyksen mukaan suunnittelussa tulee ottaa huomioon, että poronhoidon kannalta erityisen tärkeille kohteille voi johtaa pitkiäkin porojen kuljetusreittejä ja niihin liittyviä poroaitoja.

Alueella ei ole voimassa olevaa yleiskaavaa, joten MRL:n 32 §:n mukaan maakuntakaava on ohjeena laadittaessa asemakaavaa sekä ryhdyttäessä muutoin toimenpiteisiin alueiden käytön järjestämiseksi. Asemakaavan tulee perustua kaavan merkittävät vaikutukset arvioivaan suunnitteluun ja sen edellyttämiin tutkimuksiin ja selvityksiin (MRL 9 §). MRL 54 §:n mukaan ”Rakennettua ympäristöä ja luonnon ympäristöä tulee vaalia eikä niihin liittyviä erityisiä arvoja saa hävittää. --- Asemakaavalla ei myöskään saa asettaa maanomistajalle tai muulle oikeuden haltijalle sellaista kohtuutonta rajoitusta tai aiheuttaa sellaista kohtuutonta haittaa, joka kaavalle asetettavia tavoitteita tai vaatimuksia syrjäyttämättä voidaan välttää. ---”

Yksityiskohtaisemmat huomiot

Kaavoitettava Virtaniemen kiinteistön alue on aidattu maa-alueelta ympäriinsä. Yleisesti matkailun laajentaminen aiheuttaa kuitenkin aina alueelle laidunmenetyksiä ja häiriötä myös kaavan osoittaman toiminta-alueen ympäristössä. Matkailijoiden aktiviteetit vaativat erilaisille toiminnoille reittejä sekä tauko- ja tulipaikkoja. Retkeilijät liikkuvat maastossa omatoimisesti esimerkiksi lumikengillä revontulia katselemassa jokaisenoikeuden turvin. Reiteillä ja etenkin jokaisenoikeudella maastossa tapahtuva villi safaritointi häiritsevät porojen laidunnusta ja vaikeuttavat poronhoitotoita mm. hajottamalla tokkia. Myös varomaton koirien käsittely, moottorikelkkailu, helikopterit ja dronet säilyttävät poroja lopputalven kriittisinä aikoina ja aiheuttavat vahinkoa kantaville vaatimille. Matkailua tulee siitä syystä kehittää olemassa olevaa rakennetta tiivistäen ja samoihin, sovittuihin reitteihin tukeutuen ja uusien alueiden käyttöön ottamista välttäen.

Kaavaselostuksessa mainitaan, että ranta-asemakaavan toteutumisella ei ole vaikutusta Inarin metsätalous- ja poronhoitovaltaisen alueen metsätalouteen tai poronhoitoon. On todennäköistä, että matkailun epäsuorat vaikutukset poronhoitoon ulottuvat kaava-alueen ulkopuolelle ja näitä ei ole arvioitu kaavaselostuksessa. Ranta-asemakaavan tavoitteena on lisätä matkailuvirtaa alueelle, jolloin vaikutukset ulottuvat laajemmalle alueelle kuin kaava-alue. Kaavaselostusta tulisi täydentää poronhoitoon kohdistuvien vaikutusten osalta edellä mainituin perustein. Alueen jatkokehittämisessä matkailun ohjauksen osalta

vaikutukset alueen poronhoitoon tulee selvittää tarkemmin osallistamalla alueen paliskunnat, Ivalon ja Paatsjoen paliskunnat.

PALISKUNTAIN YHDISTYS

Anne Ollila
toiminnanjohtaja

Lausunnon valmistelija, lisätiedot: Vilma Sanaksenaho, vilma.sanaksenaho@paliskunnat.fi, 040 159 5592

vs/ao